

K jubileu PhDr. Mirjam Moravcové, DrSc.

Vedení a provádění terénního výzkumu, žádosti a administrace grantů, průběžná výuka na univerzitě, vedení studentských prací a jejich oponentování, působení v redakční radě, vydávání vědeckých publikací, organizace odborných konferencí – to a mnohé další jsou činnosti, kterým se s neutuchající intenzitou věnuje PhDr. Mirjam Moravcová, DrSc. jako by zcela zapoměla na běh času. Činorodá a pracovitá, jako by si ani nevšimla jakýchkoli známek věku, které její vrstevníci častokrát vnímají s odevzdaností. Letos v březnu oslaví M. Moravcová své osmdesáté narozeniny a nelze si nevšimnout, že nezdolná vitalita doprovází její aktivity stále. Šíří své nadšení pro vědu do okolí, zasahuje kolegy, spolupracovníky i studenty, kteří za její spolupráce, pomoci a podpory stále získávají cenné informace a zkušenosti.

Mirjam Moravcová se narodila 22. března 1931 v Turnově. Po dokončení středního vzdělání na pražském gymnáziu pokračovala ve studiích historie a národopisu na Filosofické fakultě Univerzity Karlovy. Studium národopisu dokončila v roce 1955 diplomovou prací o lidovém stavitelství a zaměstnání v Podještědí. Ještě pod svým dívčím jménem Mirjam Stará pracovala pod vedením Karla Chotka a Drahomíry Stránské na terénním výzkumu v podještědských obcích, který doplnila archivním studiem. Jako vůbec první z oboru využila sčítací operáty pro rozbor sociální struktury obyvatel sledované oblasti.

Následně nastoupila do tehdejšího Slovenského ústavu ČSAV vedeného Janem Eisnerem. V roce 1963 obhájila kandidátskou práci na téma Slovenské tkaniny

9.-14. století. Protože v tomtéž roce došlo ke zrušení ústavu, přesunula se počínaje rokem 1964 do Ústavu dějin evropských socialistických zemí a zaměřila se na etnickou demografii a migrační posuny obyvatelstva v letech 1938-46. Roku 1969 přešla do Ústavu pro etnografii a folkloristiku ČSAV, kde od počátku sedmdesátých let vedla oddělení etnografie dělnictva. Toto období představovalo pro Mirjam Moravcovou návrat k etnografii. Společně s kolegy se zaobírala výzkumem pražského dělnictva, což zúročila v publikaci autorského kolektivu *Stará dělnická Praha* (s podtitulem *Život a kultura pražských dělníků 1848-1939*). V dalších letech se Moravcová věnovala také symbolickému významu oděvu jako takového a svá zjištění shrnula do publikace *Národní oděv roku 1848*, kte-

rá se věnuje vývoji oděvu, hledání forem a jejich uplatnění v měšťanské společnosti 19. století. Jako doktorskou disertaci (DrSc.) obhájila práci s názvem *Ke vzniku národně politického symbolu*.

Do počátku devadesátých let 20. století Mirjam Moravcová pracovala jako vědeckovýzkumná pracovnice v akademických ústavech. Po reorganizaci Akademie věd se rozhodla přejít na univerzitní půdu, aby své bohaté nabyté zkušenosti mohla předávat studentům. Stala se tak jedním ze zakladatelů Institutu základů vzdělanosti (IZV), který dal posléze, v roce 2000, vzniknout Fakultě humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze. V roce 1999 se stala spoluzakladatelkou Centra pro výzkum vývoje osobnosti a etnicity (CVVOE) a zpočátku také vedla jeho pražskou pobočku. Stála také u zrodu Nadace pro výzkum etnických, národnostních a sociálních otázek (ETHNOS) a u vzniku sborníku *Lidé měsíta* v roce 1992, který se nakonec v roce 1999 přerodil v odborný časopis. Do roku 2008 jej vedla jako šéfredaktorka, dodnes je členkou redakční rady.

V univerzitním prostředí, nejprve v Institutu základů vzdělanosti, posléze na Fakultě humanitních studií, se Mirjam Moravcová začala věnovat vzdělávání studentů, kterým mohla předávat jak získané zkušenosti z vlastní práce v Akademii věd, tak praktické znalosti z terénních výzkumů. Přednáší kurzy etnologie, metodologie výzkumu i problematiky existence národnostních menšin. Ve svých přednáškách se zabývala i velmi zajímavým tématem vzniku a vývoje měst a dalšími otázkami. Zároveň s touto činností se však nepřestala věnovat vlastnímu praktickému terénnímu výzkumu. V současnosti stále vede výzkumné projekty s problematikou

národnostních menšin, vydává sborníky, monografie i jednotlivé články v různých odborných časopisech. Aktivně se účastní vědeckých konferencí a jako vedoucí organizačního týmu pravidelně připravuje vědecké antropologické konference s mezinárodní účastí. Na své profesionální cestě etnografky se tak Mirjam Moravcová posunula od vědeckého bádání v relativně uzavřené instituci k jeho aktivnímu předávání dalším generacím vědců na univerzitní půdě, od etnografie a folkloristiky k antropologii a podpoře formování dalších generací antropologů. Spolu s vědou předává studentům svůj elán, úsilí o kvalitní práci, zodpovědnost, skromnost a výdrž. Významné jsou také její celoživotní postoje, které ukazují opravdovou lásku k rodné zemi, vlasti nejen pro občany, ale též pro nově příchozí, její citlivý přístup k problematice migrace, chápaní ji jako přínos a oživení naší země.

Letos oslavuje Mirjam Moravcová životní jubileum osmdesáti let. Spolu s vrcholnými díky za vše, co přinesla jak na pole výzkumu, tak výuky, za to, kolik ze svých znalostí a poznatků dokázala předat nejen svým studentům, ale skrze své výzkumy a díla celé společnosti, popřejme jí hodně zdraví, síly a neutuchající optimismus v osobním i profesním životě. Nakonec už zbývá jen dodat *laetam tibi natalem diem*.

Markéta Bezoušková & Jakub Holas

ROMI – první rozsáhlá databanka romského etnolektu češtiny

Jazykové korpusy slouží především k zachycení podoby jazykové komunikace vytvářené na základě různých kritérií. Těmi může být vymezení skupiny jejich uživatelů, časové období, konkrétní jazyková forma (např. psaný projev žáků v korpusu SCRIPT, přepis nahrávek vyučovacími hodinami v korpusu PEDAGOG, novinové články v korpusu PDT atd.). Jazykové databanky jsou primárně zamýšleny jako zdroj dat pro zkoumání jazykového komunikátu z lingvistického hlediska, případně k uchování jazykových projevů k výzkumům pozdějším. Řada jazykových korpusů ale představuje cenný zdroj bádání i v jiných oblastech, například k analýze sociologické, diskurzní, etnografické, genderové a řadě dalších.

Mezi českými korpusy s velkým výzkumným potenciálem vyniká aktuálně budovaný korpus ROMI, který vzniká jako subkorpus rozsáhlé databanky CZESL, jejímž cílem je zachytit češtinu cizinců a Romů.¹ Databanka má sloužit především pro pedagogické účely – v první řadě jako zdroj pro analýzu jazykových kompetencí těchto skupin uživatelů češtiny a její využití ve výuce: ke zmapování hlavních

problémů,² při sestavování cvičebnic, při explanaci konkrétních jazykových jevů, vyhledání relevantních příkladů a podobně. Tomuto zaměření odpovídá jednak uživatelská přístupnost databanky (snadné vyhledávání, široce uživatelsky zaměřený přepis nahrávek a textů ad.), jednak věkové vymezení mluvčích a další zohledňované parametry zaměřené na školní prostředí.

ROMI představuje naprosto ojedinělý, rozsáhlý soubor textů a nahrávek romských mluvčích češtiny od předškolního věku do cca 26 let, který přináší poprvé v dějinách české lingvistiky a romistiky takto rozsáhlý jazykový materiál romského etnolektu. ROMI bude přístupný ve formě přepisu textů a nahrávek širší odborné veřejnosti (podobně jako např. Český národní korpus), nahrávky a originály textů pak v určitých případech (např. za účelem fonetického rozboru). Jazykový materiál je unikátní nejen svým rozsahem (k 17. 3. 2011 obsahuje 2 466 písemných textů a 497 zhruba 10-20minutových nahrávek, přičemž sběr dat probíhá od října 2009 a pokračovat bude cca do října 2011), ale také celorepublikovým zaměřením (dosud jediná systematická studie romského etnolektu M. Bořkovcové [*Romský etnolekt češtiny*. Signeta, Praha 2006]) se zaměřuje v první řadě na jednu kon-

¹ Databanka CZESL vzniká v rámci projektu *Inovace vzdělávání v oboru čeština jako druhý jazyk*, jenž je podporován ESF (reg. číslo CZ.1.07/2.2.00/07.0259). Na jeho realizaci se podílejí Technická univerzita v Liberci, Univerzita Karlova a Asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka (více viz www.c2j.cz); ROMI vzniká v Ústavu českého jazyka a teorie komunikace FF UK a podílejí se na něm především Karel Šebesta, Kateřina Šormová a Zuzanna Bedřichová.

² Podstatným impulzem pro vznik ROMI byla potřeba zachytit hlavní problémy jazykových projevů romských žáků, neboť obtížné zvládnutí vyučovacího předmětu „český jazyk“ bývá uváděno jako nejčastější příčina přesunu romských žáků na základní školy praktické, viz např. studie GAC *Vzdělanostní dráhy a vzdělanostní šance romských žáků a žáků základních škol v okolí vyloučených romských lokalit*, Praha 2009. Dostupné z www.gac.cz/.../GAC_Vzdelanostni_drahy_a_sance_romskych_deti.pdf.

krétní komunitu obývající v době výzkumu pražský Smíchov) a pestrostí zkoumaných prostředí. Do projektu se zapojila řada základních škol všech typů (běžné základní školy, základní školy speciální a praktické), ale také řada individuálních spolupracovníků z neziskových organizací romských i neromských, romští pedagogičtí asistenti i individuální výzkumníci. Jako unikátní zdroj nejen jazykových dat se osvědčila spolupráce s jedním romským sdružením, jehož členové dosud nahráli několik desítek nahrávek přímo ve své komunitě (a v nahrávkách pokračují). Cílem projektu totiž není jen shromáždit materiál „zvenku“, ale zapojit do vybudování databanky i romské mluvčí.

Přestože na okolnosti sběru jazykového materiálu nebyly kladeny žádné specifické požadavky (naopak, záměrem bylo shromáždit materiál v co nejširším spektru, od školních slohových prací po polořízené rozhovory), řada „sběračů“ (tazatelů) kladla svým respondentům (často i systematicky) otázky, které představují cenné informace sociologického a etnografického charakteru, od znalostí romštiny a jejího užívání po projevy diskriminace, popis prostředí, v němž respondenti žijí a s nímž jsou konfrontováni, chování pedagogů ve škole, způsob slavení různých svátků, oblíbenou hudbu a řadu dalších.

Všechny nahrávky a texty přinášejí základní informace o respondentech (věk, pohlaví, třída, pokud navštěvují školu), většina z nich, především texty, ještě řadu dalších parametrů: informace o znalosti romštiny a okolnostech jejího užívání v okolí respondenta, o typu školy ze sociologického hlediska a podle zřizovatele, o velikosti obce, o nářečním území, kde respondent žije, o sdružení, pokud sběr materiálu

probíhal v rámci jeho působení, o tom, zda jde o sociálně vyloučenou lokalitu,³ a také upřesňující informace o vzniku jazykového materiálu (zadané téma, časový limit apod.). Při přepisu nahrávek byl záměrně zvolen uživatelsky přístupný přepis (na základě pravidel pro přepis mluveného projevu v ČNK), jenž zachycuje alespoň základní výslovnostní prvky romského etnolektu, především výrazný přízvuk a krátké/dlouhé kvantity. Již v této fázi budování korpusu je zřejmé, že jedním z nejpřínosnějších výsledků z jazykového hlediska je vztah mezi psaným a mluveným projevem, který se projevuje výraznou disproporcí. Zatímco psané projevy se vyznačují velkou chybovostí (psaní několika slov dohromady, chybějící interpunkce, neohraničování vět apod.) a stručností, mluvený projev je naopak často z jazykového i obsahového hlediska bohatý. Způsob přepisu obou typů projevu umožňuje snadnou orientaci v textu, díky níž je možné korpus využívat k řadě jiných než čistě jazykových analýz. Jako příklady uvedme byť jen pár z mnoha možných okruhů bádání: první představuje etnografické zkoumání popisu slavení různých zvyků a významných událostí v životě rodiny/komunity (Vánoce, křest, v tomto případě Velikonoce, ukázky č. 1 a 2), dokumentace trávení volného času (ukázka č. 5), diskurzivní analýza (ukázka č. 3 a 4) a způsob, jakým se členové komunity vymezují vůči svému neromskému okolí (ukázka č. 6, 7, 8).

ROMI by měl být dokončen do konce roku 2011 a doufáme, že jeho zveřejnění v roce 2012 vyústí nejen v jeho využití

³ Na základě mapy sociálně vyloučených lokalit vytvořené GAC pro MPSV, dostupné z <http://www.esfcr.cz/mapa/index.html>.

k jazykové analýze či pedagogické činnosti, ale bude provázáno i zájmem ze strany badatelů v mnoha dalších, prosociálně orientovaných disciplínách.

Ukázka č. 1 (písemný projev): Co (D) dělám o|a velikanocích

Tak kdycki chodíme prni naku[p s tečkou] ovat vajíčka šusenki čokolady. Beranka vyno, a Tata|tata z Mamínkou nam daj peníze aby sme sly ponlaski. a v patek nejí ježíš vtal z mrtvích a v nedeli chodime do kostela vajíčka dame co mame a vsecko do košíčku a hlaně jak je ježíš|jožíš št[a]sní ze svojí rodínou a jak sou zdravý a stasný<°>

Ukázka č. 2 (písemný projev): Co znamená Velikonoce

Velikonoce znamenají že ježíš kristus byl v pátek ukřižováný a v nedělí|neděli vstal z mrtvích a na velikonoce se doržuje křesťanský svátek a ten svátek se musí dodržovat a na ten svátek se podává beránek chlebičky nebo vajíčka malovaný no tak todle znamenají velikonoce.

Ukázka č. 3 (písemný projev): Rodina – fungující

máma Tak máma musí vařit a uklízet ale musí i tu|ty děti ji pomáhat a poslouchat aby ta máma se nezhroutila nebo abu|aby se jí něco nestalo nebo nezamotala se jí hlava a taky ten táta musí pomáhat aby ta máma nebyla nato sama protože kdyby te|ka kdyby chodí děti do školi tak ten táta musí pomáhat musí uklízet a nebo luxovat nebo něco takového AO a když děti přijdou XXX ze školi tak taky musí pomáhat taky luxovat nebo zametat nebo něco takového no tak todle je rodina.

Ukázka č. 4 (písemný projev): Rodina – nefungující

Rodina nefungující je taková že třeba když táta bereti peníze tak de to prochlastat a takovy no třeba ti děti neposlouchaj nebo se perou v druhém pokoji nebo kdyžta máma řekne a dost tak voni neposlouchaj tak Ti spolubydlíci to sliši a takového a třeba ti sousedi můžou taky zavolat na socialku a tu|ty děti můžou sebrat do dětského domova no tak todle je nefungující Rodina. Nebo děti seperou ve škole astoho je největší průser třeba přijedou policie tak co si myslíte budou ti rodiče šťastný nebudou samozřejmě nejsou no tak maj ti děti zaracha|zuracha a takovi no tak tak nefungující rodina i ti děti.

Ukázka č. 5 (písemný projev): Jak sem prožil víkend

V sobotu sem hrál hru na počítači a pak sem šel z bratrancem na Formanku a tam sme hráli kopanou a fobbal a pak jsme šli na karlovo náměstí a pak jsme jeli na michle domu k bratrancovi a tam jsme hráli novou hru závodní a hráli jsme do 10:30 hodin no a pak jak sme vstali tak jsme šli k druhému bratranci na Černý most<ni> XXX sami sme jeli no a pak sem šel domů.

Ukázka č. 6 (mluvený projev):

<0> co romština, ovládá jí dobře už?

<1> ano.

<0> mluvíš i doma?

<1> ano, s babičkou, s mámou, s tátou.

<0> a venku?

<1> taky.

Ukázka č. 7 (mluvený projev):

<0> hmm, jaký, jak se k vám chovali vaši dobrovolníci?
 <1> dobře. akurát ty, co byli v tom bazenu, byli úplee hnusný.
 <0> to sou který? to sou ty bílý nebo ty černý?
 <1> ty bílý. šli sme do šatny a chtěli sme se nasvačit a voni na nás nadávali, že jim tam našlapem, potom, dyž to utřem, tak na tom budou čmouhy.
 <0> hmm, a jenom tohle, jo?
 <1> no. a potom kamarád to tam musel vytírat.
 <0> a jinak vám nenadávali, jenom tak, jenom todlencto?
 <1> no, a potom, že nesmíme skákat ze stran, že to je zakázaný, nesmíme se honit ...
 <0> hmm.
 <1> ...topit se.
 <0> a co nějak vulgárně vámš tam nenapadali?
 <1> ne.
 <0> dobře. jak se vám teda líbili plavčík. takže říkáš, že plavčík byl v týdle sortě zlej.
 <1> byl.
 <0> čím se tě nejmíc plavčík dotknul?
 <1> (dlouhá pauza) ještě jednou prosím?
 <0> čím se tě nejmíc dotknul?
 <1> hmm, že na nás přiš*, že sem spadl ze strany, skočil sem do vody ...
 <0> hmm.
 <1> ... a von hned přišel ke mně a začal na nás nadávat ...
 <0> jak vám nadával?
 <1> ... že nemáme skákat. ještě jednou skočíš ze strany a pudeš si sednout na lavičku.
 <0> hmm, a ještě něco se ti tam nelíbilo? v tom bazenu teda.
 <1> ne, jinak šechno dobrý.
 <0> a co teda ty romský dobrovolníci?
 <1> a ty byli dobrý.

Ukázka č. 8 (mluvený projev):

<0> zeptám se trošku jinak, hele, máš i bílý kamarády nebo jenom ty tmavej?
 <1> jenom v romských dětech.
 <0> jenom v romský komunitě. proč se třeba neskamarádíš s i s těma bílejma?
 <1> (dlouhá pauza) ne, ptože třeba chceme si zazpívat romsky a voni to neuměj.
 <0> hmm.
 <1> voni zpíva furt jenom disko takoýto.
 <0> a nemyslíš si třeba Honzo, že ty český děti by nechtěli se naučit náš jazyk romskej.
 <1> chtěli, ale třeba Mar* paní Nováková udělala tedkon ten kurz romštiny.
 <0> hmm.
 <1> a tam český děti choděj.
 <0> no.
 <1> já sem tam byl jednou ale je to hezký.
 <0> ale co když třeba chtějí i ty starší, větší děti, který si myslím, že už nechoděj se naučit tu, ten náš jazyk, naši kulturu a naše písne?
 <1> tak ať tam přijdou a my je to naučíme.
 <0> co když třeba se chtěj s váma kamarádit venku?
 <1> no tak ať s náma choděj ven.
 <0> přimete je?
 <1> přimeme.

*Zuzanna Bedřichová, Karel Šebesta
& Kateřina Šormová*

Konference Dynamika akulturácie na etnickej hranici, Nitra 10.–11. listopadu 2010

Etnické menšiny a jejich místo v majoritní společnosti jsou nosnými tématy, která v dnešní době vyzývají k diskusi a řešení nejen v odborných kruzích akademiků. Těmto tématům byla věnována mezinárodní vědecká konference pořádaná Filozofickou fakultou Univerzity Konstantina Filozofa v Nitře, která problematiku reflektovala z hlediska asimilačních faktorů.

Myšlenka vlivu integračních a asimilačních procesů na udržování etnické jinnosti se stala osou většiny z přednesených příspěvků orientovaných převážně na území Evropy, nicméně se zahrnutím vybraných mimoevropských etnických minorit. Na konferenci vystoupili badatelé ze Slovenska, České republiky, Maďarska, Polska a Srbska (hostitelská Univerzita Konstantina Filozofa v Nitře, dále Univerzita Karlova v Praze, Masarykova univerzita v Brně, Wroclawská univerzita, Univerzita Adama Mickiewicze v Poznani, Opolská univerzita v Opoli, Jagellonská univerzita v Krakově, Společenskovědní ústav slovenské Akademie věd, Slezské zemské muzeum v Opavě). Konference se zúčastnili také zástupci menšin reprezentující krajanské instituce, jako je Muzeum ukrajinské kultury ve Svidníku, Slovenské osvětové centrum v Budapešti, Dům slovenské kultury v Békešské Čabě apod. Diskuse akademických pracovníků a odborníků podílejících se na udržování krajanských aktivit nabídla dva úhly pohledu na řešenou problematiku. Zatímco badatelé z vědeckých pracovišť se ve svých příspěvcích často orientovali na širší sociokulturní kontext problematiky, odborníci z řad reprezentantů

krajanských organizací dokreslení obrazu problematiky menšin zpracovali z druhé strany, tedy jak deskripční praktického každodenního života, tak i zdůrazněním snah udržet menšinovou kulturu např. v minoritních ostrůvkách slovenských obcí v Maďarsku nebo podpořit povědomí o historii dané menšiny v muzeu.

Začátek konference, respektive celý první blok byl věnován teoretickému nahlédnutí tématu asimilace. Zazněly impulzy na téma posunů v kvalitě a intenzitě vztahů na etnokulturní hranici (J. Čukan) a asimilace v souvislosti s fenoménem hranice (L. Lenovský), dále příspěvky o bilingvismu jakožto možném faktoru etnické asimilace (M. Homišinová), o etnicitě a její relevanci v životě členů minorit (B. Michalík), o jazyce jakožto politiku na etnické hranici (S. Benčíč) či příspěvek reflektující národnostní asimilační procesy (V. Valentík). Existenci etnické hranice a jejímu vlivu na procesy asimilace se věnovaly příspěvky vycházející z dílčích terénních výzkumů. Ve vztahu k slovenskému regionu byly zásadní poznatky o podobách etnické hranice ve vybrané jihoslovenské obci (Z. Beňušková) a o historicko-politických kontextech asimilace Ukrajinců na Slovensku (M. Sopoliga). Pohled na konfesijní život ukrajinské komunity ovlivňující jejich krajanské instituce i etnické vědomí přinesl příspěvek o vlivu řeckokatolické církve na formální i neformální spolkový život pražských Ukrajinců (M. Bezoušková). Otázky asimilačních procesů byly řešeny také ve vztahu k romské etnické minoritě. Jmenovitě se hovořilo o sociální konstrukci identity Romů (L. Lehoczská) a sociálních a ekonomických problémech romských rodin v osadě Orechov dvor (D. Selická). Tematiku romské minority uzavřel zajíma-

vý příspěvek o výchově a vzdělání ve vyloučené lokalitě (D. Bittnerová), který danou problematiku reflektoval z antropologického pohledu.

Důležitou otázkou při řešení problematiky vymezování etnické hranice a asimilace se stala otázka vlivu minoritních spolků a institucí na vlastní život minority, především pak z historického hlediska pojednávající příspěvek o kulturním a společenském životě Slováků v českých zemích po roce 1945 (O. Šrajero-vá), o diverzitě spolkového života Maďarů v Praze (J. Holas) či o zodpovědnosti osvětových institucí na uchování etnické identity (K. Király). Institucionální život minority dokresloval též již výše zmíněný příspěvek o Ukrajincích v Praze. Zajímavý pohled přinesl i příspěvek o vlivu národopisných táborů v Maďarsku na revitalizaci etnického vědomí domácího obyvatelstva, který danou problematiku působnosti spolků a institucí nahlížel ze strany majoritního obyvatelstva (I. Šusteková). Další inspirující pohled na situaci na území Maďarska přinesl referát o dolnozemských slovenských tradicích a turistu (A. István). O festivalu etnické hudby v Srbsku a jeho významu pro utváření a uvědomování si etnické hranice referoval W. Kuligowski. K. Walczak podal zprávu o integračních a asimilačních procesech vietnamské komunity v Polsku. Vzájemnými vztahy jednotlivých etnik v blízkosti pohraničí polského, ukrajinského a běloruského se zabývali K. Gorny a M. Brocki. Posuny ve vnímání postojů k autonomii Slezska a v národní identitě Slezanů zpracoval P. Apollo. Na příkladu etnických menšin Bojků a Lemků znázornil situaci na etnokulturní hranici Z. Libera. V rámci konference byly ovšem reflektovány také pro-

blémy související s legislativou etnických minorit, jmenovitě pak příspěvek o ochraně a realizaci práv příslušníků národnostních menšin a etnických skupin na celém území Evropské unie (B. Pavlíková).

Přednesená témata jednotlivých referujících byla následována odbornou diskusí, která řečený obsah rozvinula a v některých případech i nastolila zajímavé rozšiřující otázky. Referáty některých příspěvatelů, především z řad akademických odborníků, vtahovaly do diskuse různé koncepty a prezentovaly různé diskursy, které souvisí s danou problematikou. Tato skutečnost byla velice inspirující, protože opět otevřela otázku mnohostrannosti v přístupech k řešení problematice, nejednotnosti konceptů a pluralitě myšlenek a postojů. První jednací den byl ukončen dokumentárním filmem *Hranica*, který jako časosběrný snímek natáčený v průběhu několika let pojednával o situaci na slovensko-sovětské, posléze tedy slovensko-ukrajinské hranici (scénář Marek Leščák, režie Jaroslav Vojtek). Autorům se povedlo v emočně silném dokumentu autenticky zaznamenat jednotlivé osudy vybraných obyvatel vesnice Slemence, rozdělené stanovením hranic po druhé světové válce na Velké a Malé Slemence, jejich desetiletí snahy o sjednocení rozdělených rodin, obnovení přátelských svazků a možnosti vzájemné osobní komunikace mezi obyvateli.

Není pochyb, že konference přinesla nové pohledy na danou problematiku a podnítila další diskusi. Je zřejmé, že zvolená problematika je natolik obsáhlá, že ji nebylo a ani do budoucna není možné vyčerpát, neboť fenomén asimilace a integrace se dnešním globalizovaným světem rozprostírá do všech oblastí společnosti.

Markéta Bezoušková & Jakub Holas

Architektonické biennale 2010, Benátky 29. srpna – 21. listopadu 2010

Od 29. srpna do 21. listopadu se v Benátkách konalo již dvanácté architektonické biennale. Jeho letošní titul *People Meet in Architecture* sliboval ambiciózní projekt. Vyjádřila to i hlavní kurátorka, slavná japonská architektka Kazuyo Sejima, když v úvodu ke katalogu psala o tom, že výstava má být pokusem znovu nalézt architekturu a její potenciál v současné společnosti. Kurátorka poskytla jednotlivým vystavujícím téměř úplnou volnost při koncipování individuálních expozic, což je odvážný přístup, který dává prostor inovativním a vizionářským nápadům, nebojácným architektům i průlomovým myslitelům. Výstava jako celek pak není určována jedinou orientací, ale mnohostí pohledů. Ponechme nyní stranou expozice architektů, kteří prezentovali své realizace nebo projekty právě ve výstavbě. Naprostá většina z nich se řadí mezi skvělé a vysoce inspirativní stavby. Architektonická praxe ze všech koutů světa se tak ukázala v rozrůzně podobě, ale obecně na velmi vysoké úrovni. Zde je třeba jmenovat i samotnou Kazuyo Sejimu a její ateliér Sanaa.

Žádný z pozorných návštěvníků však nemohl přehlédnout, že zmíněný kurátorský přístup zároveň umožnil vyjevit určitý vnitřní rozpor. Nemalá část expozic zaměřených konceptuálně či nějak programově, snažících se o určitou vizi nebo prezentujících různé výzkumy vykazovala nejen neuvěřitelnou různost úrovně, prozrazovala ne vždy vysoký teoretický výkon, ale často se ani nevztahovala k tématu výstavy. Návštěvníka mohlo místy až překvapit, s jak slabě promyšlenými expozicemi

se může setkat na prestižní mezinárodní výstavě. Navíc se až příliš často zdálo, že problém spočívá v tom, že jednotlivé expozice nemají divákovi mnoho co nabídnout, nepřinášejí žádné závazné, či alespoň nové sdělení, neukazují žádné směřování. Některé příspěvky referovaly jen o dojmech nebo osobních vzpomínkách, pocitech, jiné udivovaly svou naivitou. Z většiny expozic se nebylo možné dobrat nějakého koherentního, pečlivě a logicky vybudovaného názoru na vztah architektury a společnosti, případně na vývoj takového vztahu v současnosti. Ukázalo se, že podstatná část vystavujících (na biennale nešlo jen o architektky) nedokáže řádně reflektovat náročnou výzvu přemýšlet o architektuře ve vztahu k něčemu tak komplikovanému, jako je současná společnost, a logicky pak nemůže mnoho přínosného vystavit či nabídnout.

Z tohoto trochu bezradně působícího průměru pak vyčnívalo několik příspěvků, které svou intelektuální úrovní výrazně zastiňovaly vše okolo. Takové expozice se většinou zaměřily na jednotlivá užší témata. Například Rem Koolhaas, slavný nizozemský architekt a myslitel, který umí neuvěřitelným způsobem otvírat témata ležící ladem, témata zapomenutá, či naopak zcela nová, se ve své expozici nazvané „Preservation“ rozhodl poukázat na závažný problém dnešního světa: obrovskou disproporci mezi na jedné straně nerefléctovaně a nezadržitelně narůstajícím množstvím míst, měst, staveb i věcí, které jsou „chráněné“ a jsou tudíž vyjmuty z vývoje, změny, života, jsou „nezměnitelné“ zakonzervovány ve své podobě, a na straně druhé pak stále rychleji se měnícím zbytkem planety. Koolhaas tvrdí, že bude brzy potřeba se pečlivěji, a pře-

devším uvědoměle rozhodovat, co chránit, a co naopak vědomě nechránit (tedy např. zbourat či nechat zaniknout). Otázka ve starém světě jistě aktuální. Pochopeno šířeji, je to i výzva k promýšlení toho, co pro nás znamená tradice a naše kultura: kolik jsme schopni unést, udržovat a předávat dále.

Obraz architektury, který toto biennale ukázalo, je v určitém smyslu rozporný. Na jedné straně skvělé výkony jak architektů světových jmen (tzv. „starchitects“), tak méně známých či neznámých architektů a ateliérů. Na straně druhé roz-

poruplná úroveň výkonů oblasti teoretické, myslitelské. Problém přitom nespočíval v tom, že výstava neukázala žádnou jednotu v soudobé architektuře. Současný svět něco takového ani neumožňuje ani nežádá. Popsaný stav však přispěl k tomu, že proklamované nalézání nového potenciálu architektury pro současnou společnost vyznělo rozpačitě. Podle mého názoru se tak velké plány kurátorky nenaplnily. Přesto stálo toto biennale rozhodně za vidění a již nyní se můžeme těšit na to, s čím novým a odlišným přijde příští, 13. biennale v roce 2012.

Jiří Tourek